

- 2.1 - **Okunov zakon** govori da je visok(nizak) rast domaćeg proizvoda obično povezan sa smanjenjem(rastom) stope nezaposlenosti .
- 2.2 - **Filipsova kriva** predstavlja odnos inflacije i nezaposlenosti u kratkoročnom periodu.
- kratkoročna kriva- inflacija raste(opada), nezaposlenost opada(raste).
 - dugoročna kriva- inflacija raste ili opada, a nezaposlenost je konstantna
 - Rast ponude novca, povećanje državnih rashoda i smanjenje poreza povećavaju agregatnu tražnju, što implicira ekonomiju sa višom inflacijom i nižom nezaposlenošću.
 - Smanjenje ponude novca, državnih rashoda i povećanje poreza smanjuje agregatnu tražnju, što implicira ekonomiju sa nižom inflacijom i višom nezaposlenošću.
 - Vertikalna Filipsova kriva na dugi rok ilustruje zaključak da nezaposlenost na dugi rok ne zavisi od inflacije, što nam pokazuje da monetarna politika utiče na nominalne varijable(nivo cena i stopu inflacije) ali ne utiče na realne varijable (BDP i nezaposlenost). Bez obzira na monetarnu politiku, autputi i nezaposlenost, su na dugi rok na svojim prirodnim nivoima.
3. -**Novac** je skup one imovine u nekoj ekonomiji koju ljudi redovno koriste za kupovinu dobara i usluga od drugih ljudi.
- Novac je krvotok privrednog sistema jer omogućava protok roba i usluga.
 - Novac je određenog oblika materijala i težine.

3.1 Značaj novca

- Da ne postoji novac kao dobro koje je prihvaćeno kao zamena za dobra i usluge, ljudi bi morali da se oslone na trampu, tj. zamenu jednog dobra ili usluge za drugo. U slučaju trampe, za trgovinu je potrebna dvostruka podudarnost želja(da dvoje ljudi ima dobro koje treba onom drugom).
- Novac iskovan od plemenitog metala naziva se moneta.
- Čim je država uvidela da plemenite metale može zameniti papiromi jeftinom legurom, plemeniti metali su povučeni iz upotrebe. Tako je od druge polovine 20. veka u opticaju isključivo novac od papira i legura.

3.2 Funkcije novca

- I) Novac kao sredstvo razmene- predstavlja predmetnu vrednost koju kupci daju prodavcima kada kupuju robe i usluge.
- Da bi obavljao ovu funkciju novac mora biti fizički prisutan kako bi se vrednost robe mogla realizovati u novcu.

II) Novac kao obračunska jedinica

- Obračunska jedinica je merilo na osnovu kojeg ljudi određuju cenu i beleže dugove.
- Kada želimo da izrazimo i zabeležimo ekonomsku vrednost kao obračunsku jedinicu koristimo novac.
- Novac je trajan, ne topi se i ne gubi vrednost prebrzo, tako da trajno može da vrši funkciju obračunske jedinice.

III) Novac kao čuvar vrednosti

- Čuvar vrednosti je predmet pomoću koga ljudi mogu da prenesu kupovnu moć iz sadašnjosti u budućnost.
- Uzemljama sa inflacijom od nekoliko procenata, stanovništvo i privreda štede svoj novac bez bojazni da će izgubiti vrednost. S druge strane, u zemljama sa velikom inflacijom valuta gubi na vrednosti pa je bolje utrošiti novac na kupovinu dobara i usluga ili investirati u privredu ili domaću valutu u euro, pa na taj način štedeti za budućnost.
- Svaka nacionalna privreda mora da se uključi u međunarodnu robnu razmenu ukoliko želi da ispoljene potrebe svog stanovništva zadovolji na najbolji način. Zato se uvodi novi pojam - svetski novac.
- Funkciju svetskog novca može vršiti samo novac pune vrednosti, bez ikakvih obeležja bilo koje države. Tako bi f-ju svetskog novca moglo da vrši zlato ili srebro, kao i devize koje su opšte priznate kao sredstvo plaćanja.(uglavnom dolari).
- Pod konvertibilnošću novca se podrazumeva sposobnost razmene novca za zlato ili za novac druge države.
- Likvidnost opisuje lakoću sa kojom se neka vesta imovine može pretvoriti u sredstvo razmene u ekonomiji. Pošto novac vrši funkciju sredstva razmene on je naj likvidnija raspoloživa imovina.

3.3. Vrste novca

I) Robni novac

- Kada se novac javlja u obliku robe koja ima unutrašnju vrednost, naziva se robni novac.
- Izraz unutrašnja vrednost znači da nešto ima vrednost čak iako se ne koristi kao novac.
- Svaki konvertibilni novac je robni novac.
- Novac koji nema unutrašnju vrednost naziva se dekretni ili fait novac. On se uvodi državnim dekretom, može da se koristi samo u određenim situacijama i ne predstavlja zvanično sredstvo plaćanja svih dugova, javnih ili ličnih.

II) Metalni novac

- Moneta predstavlja oznaku za određenu vrstu kovanog novca, čiji oblik, težinu i naziv određuje država.

III) Papirni novac

- Do pojave papirnog novca dolazi zbog saznanja da se kao sredstvo razmene mogu koristiti predmeti manje ili zanemarljive vrednosti.

IV) Transakcioni novac- je novac koji se koristi za transakcije. Čine ga: metalni, papirni i čekovni novac(čekovni novac čine depoziti i bankovni novac).

3.4. Novac u ekonomiji neke zemlje- novčani agregati

- U monetarnoj oblasti državu predstavlja Centralna Banka (CB)(kod nas je to NBS).
- Količina novca koja je u opticaju naziva se novčana masa, ona ima veliki uticaj na mnoge varijable u ekonomiji.
- CB preko agregata novčane mase sprovodi svoju monetarnu politiku.
- Novčanu masu čine sledeći agregati:

I) novčani agregat $M_1 = \text{gotov novac} + \text{depozit po viđenju}$

- Gotov novac u opticaju se sastoji od novčanica i kovanog novca van poseda bankarskog sistema.
- Depoziti po viđenju se sastoje od tekućih računa građanja i drugih nebankarskih subjekata kod banaka: novčanih sredstava na zbirnim računima; sredstvima izdvojenim na posebnim računima za investicije, finansiranje, zajedničke potrošnje, stambene izgradnje, itd.

II) Novčani agregat $M_2 = M_1 + \text{novac na dohvat ruke}$

- Novac na dohvat ruke: ostali depoziti po viđenju u domaćoj valuti, kratkoročni depoziti, kratkoročne hartije od vrednosti.

III) Novčani agregat $M_3 = M_2 + \text{devizne obaveze prema privrednim subjektima, tj. kratkoročne i dugoročne devizne obaveze prema domaćim privrednim subjektima.}$

IV) Neto domaća aktiva (NDA) $M_4 = M_3 + \text{neto devizna pasiva, tj. kratkoročne i dugoročne neto devizne obaveze bankarskog sistema prema inostranstvu.}$

3.5 Banke i ponuda novca

- Depoziti koje su banke primile , ali ih nisu dale za pozajmice nazivaju se rezerve.

I) Bankarstvo sa stoprocentnim rezervama

- Banka prima depozite, ali ne daje pozajmice. Banka ne utiče na ponudu novca, ako drži sve depozite u rezervi.

II) Bankarstvo sa delimičnim rezervama

- Banka daje pozajmice, ali zadržava određeni deo u rezervama u slučaju ako deponenti hoće da podignu novac.
- Deo ukupnih depozita koje banka drži u rezervi naziva se udeo rezervi. Taj udeo zajednički određuju politika banke i državni propisi.
- CB propisuje minimum rezervi koje banke moraju da drže, koji se naziva obavezne rezerve. Osim toga, banke mogu da drže rezerve veće od zakonskog minimuma.

- Neka je npr. u banci deponovano 100 din., 10 din se drži u rezervama, a 90 din. su pozajmice. Za razliku od sistema sa stoprocentnim rezervama (U kojem je uvek 100 din u rezervama), banka još uvek poseduje depozit po viđenju u iznosu od 100 din, ali sada zajmoprimci drže 90 dinara gotovog novca. Ponuda novca (koja je jednaka zbiru gotovog novca i depozita po viđenju) sada iznosi 190 din. Dakle, kada drže samo deo depozita u rezervi banke kreiraju novac.

3.5.1 Novčani multiplikator

- Recimo da I banka , od 100 din koji su deponovani, 10% drži u rezervama, a 90% pozajmljuje. Ako zajmoprimac, svojih 90 din deponuje u II banku, koja takođe u rezerve stavlja 10%, tada II banka u rezervama drži 9 din , a daje pozajmice u iznosu od 81 din. Na taj način II banka kreira 81 din novca. Ako sada, zajmo primac deponuje 81 din u treću banku, ona kreira 72,9 din a u rezerve stavlja 8,1 din, itd...
- Kako se ovaj proces kreiranja može nastaviti beskonačno, sumiranjem beskonačnih , nizova dolazi se do količine novca koju bankarski sistem kreira.
- Novčani multiplikator predstavlja količinu novca koju bankarski sistem stvara od , svakog dinara rezervi. Predstavlja recipročnu vrednost udela rezervi.
- CB radi sigurnosti zahteva od svojih poslovnih banaka određeni minimum rezervi gotov novca koji se određuje prema visini njihovih depozita. Drugim rečima CB utiče na proces kreiranja novca. (obavezne rezerve rastu(opadaju), kreiranje novca opada(raste)).

3.5.2 Instrumenti monetarne kontrole

- Zadatak CB je ponuda novca u ekonomiji, koju ona vrši pomoću tri instrumenta:
 - I) Operacije na otvorenom tržištu
 - Kada kupuje ili prodaje državne obaveznice, CB vodi operacije na otvorenom tržištu.
 - Da bi povećala ponudu novca CB kupuje državne obaveznice, novac kojim plaća obaveznice povećava količinu novca u opticaju.
 - Da bi smanjila ponudu novca CB prodaje državne obaveznice, novac koji je dobila od prodaje obaveznica smanjuje količinu novca u opticaju.
 - II) Obavezne rezerve
 - CB smanjujući ili povećavajući obavezne rezerve utiče na novčani multiplikator povećavajući ili smanjujući količinu kreiranog novca.
 - III) Eskonta stopa- je kamatna stopa na kredite koje CB daje poslovnim bankama u slučaju da su joj rezerve manje od propisanog nivoa.
 - Kad CB da ovakvu pozajmicu, devizni sistem raspolaže sa više rezervi pa se kreira više novca.(Eskontna stopa gore(dole), rezerve dole(gore), Ponuda novca dole(gore))

3.6 Kvantitativna j-na novca

- Kvantitativna teorija novca: Nivo cena varira u direktnoj proporciji sa količinom novca.

- Vezu između količine novca u opticaju i tržišnih transakcija izražavamo preko kvantitativne j-ne novca: $MxV=TxP$, gde je M- količina novca u opticaju, V-brzina obrta novca u određenom vremenu, T-broj transakcija u određenom vremenu, P-cene formirane na tržištu u određenoj valuti. Ovu j-nu možemo transformisati i u oblik: $MxV=YxP$, gde je Y- domaći bruto proizvod.

4. Inflacija

- Inflacija predstavlja porast opšteg nivoa cena. Kada opšti nivo cena raste, vrednost , novca opada, odnosno ljudi drže veću količinu novca, jer sa jednom novčanom jedinicom kupuju manje dobara i usluga. Svaka novčana jedinica postaje manje vredna.

4.2 Ponuda novca, tražnja za novcem i monetarna ravnoteža

- Vrednost novca određuju ponuda i tražnja novca.
- U osnovi, tražnja za novcem pokazuje koliko bogatstva ljudu žele da drže u likvidnom obliku. Mada mnoge varijable utiču na tražnju za novcem, jedna se ističe: prosečan nivo cena u privredi.
- Koliko će novca ljudi držati u novčanicima zavisi od cene dobara i usluga koje oni treba da kupe, tj. viši nivo cena povećava traženu količinu novca.
- Na duži rok, opšti nivo cena se prilagođava dok ne dostigne nivo u kome je tražnja za novcem jednaka njegovoj ponudi. Ako je nivo cena veći(manji) od ravnotežnog, ljudi će želeći da drže više(manje) novca nego što je CB kreirala, tako da nivo cena mora da padne(se poveća) kako bi se izjednačile ponuda i tražnja.
- Na ravnotežnom nivou cena, količina novca koju ljudi žele da drže tačno je jednaka , količini novca koju nudi CB.

4.3 Monetarna injekcija i njeni efekti (pogledti grafik u skripti)

4.4 Vrste inflacija:

- I) Umerena inflacija- podrazumeva lagani rast cena. Jednocifrene godišnje stope inflacije.
- II) Galopirajuća inflacija- predstavlja dvo ili trocifrenu inflaciju na godišnjem nivou. Kada se galopirajuća inflacija jednom ukoreni u privredno tkivo nastaju ozbiljni ekonomski poremećaji.
- III) Hiperinflacija- inflacija od milion ili milijardu posto godišnje. Mnoge privrede prežive galopirajuću, ali hiperinflaciju teško.

4.5 Inflacioni porez

- Velike inflacije se uglavnom dešavaju zato što vlade zemalja koriste štampanje novca kao način da plate svoju potrošnju.
- Kada vlada prikuplja prihode štampanjem novca, kaže se da uvodi inflacioni porez. Inflacioni porez je porez koji plaćaju svi koji drže novac.

4.6 Fišerov efekat

- Nominalna kamatna stopa je kamatna stopa koja govori kojom brzinom će se dinari na vašem štednom računu uvećati tokom vremena.
- Realna kamatna stopa koriguje nominalnu kamatnu stopu za efekte inflacije, tj. predstavlja razliku između nominalne kamatne stope i stope inflacije.
- Kada CB poveća stopu rasta novca, to rezultira usklađivanje nominalne kamatne stope prema stopi inflacije i većom nominalnom kamatnom stopom. To usklađivanje nominalne kamatne stope prema stopi inflacije naziva se Fišerov efekat.

5 Tržište, sile ponude i tražnje

- Ponuda i tražnja su sile koje omogućavaju funkcionisanje tržišnih ekonomija.

5.1 Tržište, vrste i f-je tržišta

- Tržište predstavlja skup prodavaca i kupaca koji se dogovaraju po kojim će cenama razmenjivati robe i usluge.
- Sastavni elementi tržišta su tražnja, ponašanje kupaca, ponuda i ponašanje prodavaca.
- Pravilo je da pokušaji vlade da reguliše tržišne tokove izazivaju konflikte i probleme. Naravno i slobodno tržište može proizvesti probleme, ali se to ređe dešava, naročito kada se radi o ponudi i tražnji dobara i usluga od vitalnog značaja.
- Vrste tržišta:
 - I) Tržišta roba i usluga, odnosno tržište dobara.
 - II) Tržišta inputa (rada, kapitala, zemljišta).
 - III) finansijska tržišta
- Funkcije tržišta:
 - I) Informativna funkcija
 - Tržište pruža informacije o stanju ponude i tražnje za određenom robom ili uslugama, prevashodno preko cene. Upoređujući postojeće informacije sa informacijama sa tržišta privredni subjekti i domaćinstva donose odluke o privrednim aktivnostima.
 - II) Selektivna funkcija
 - Tržište vrši selekciju privrednih subjekata putem konkurencije. Zakon ponude i tražnje je povoljniji za efikasnije i produktivnije privredne subjekte.
 - III) Alokativna funkcija
 - Tržište ovom f-jom vrši alokaciju ograničenih ekonomskih resursa na različite privredne grane, oblasti, itd.
 - IV) Distributivna funkcija
 - Dohotci vlasnika inputa proizvodnje predstavljaju nacionalni dohodak i njihov zbir je jednak veličini bruto domaćeg proizvoda, tako da se određivanjem cene inputa proizvodnje opredeljuje raspodela bruto nacionalnog dohotka.

5.2 Tržište, cene I konkurencija

- Tržište može biti centralizovano ili decentralizovano ili elektronsko.
- Tržište je mehanizam putem kojeg kupci I prodavci međueluju da bi nekoj robi odredili cenu I količinu.
- U tržišnoj privredi svaka roba ima svoju cenu, koja predstavlja vrednost nekog dobra izražena u novčanom obliku.
- Cene koordiniraju odluke proizvođača I potrošača na tržištu. Više(niže) cene smanjuju(povećavaju) tražnju potrošača, a podstiču(obeshrabruju) proizvodnju.
- Cene po kojima kupci žele tačno da kupe onoliko koliko prodavci žele da prodaju postižu ravnotežu ponude I tražnje.
- Vrline tržišnog mehanizma se u potpunosti ostvaruju tek kada postoje uslovi savršene konkurencije.
- Savršena konkurencija je tehnički izraz koji predstavlja tržište na kome ni jedan potrošač ili preduzeće nisu dovoljno veliki da utiču na tržišnu cenu I podelu tržišta. Nesavršena konkurencija je obrnuto.

5.3 Kriva tražnje: odnos između cene I tražene količine

- Tražena količina nekog dobra je količina tog dobra koju su kupci spremni da kupe.
- Tražena količina se smanjuje(povećava) kako cena raste(opada).
- Opadajuća linija koja pokazuje odnos između cene I tražene količine se zove kriva tražnje. Pomeranje krive tražnje udesno(ulevo) zove se porast(pad) tražnje.
- Postoje mnogi faktori koji utiču na krivu tražnje, kao npr.:
 - Dohodak- Ako tražnja za dobrima pada(raste) kada se dohodak smanjuje, to dobro se zove normalno(inferiorno) dobro.
 - Cene srodnih dobara- Kada pad cene nekog dobra smanji tražnju za drugim dobrom, ta dva dobra nazivaju se supstituti. Kada pad cene nekog dobra poveća tražnju za drugim, ta dva dobra se nazivaju komplementi.
 - Ukusi- Očekivanja u pogledu budućnosti mogu da utiču na sadašnju tražnju za nekim dobrom.
 - Broj kupaca- Kada raste broj kupaca nekog dobra, tada raste I tražnja za tim dobrom.

5.4 Kriva ponude: odnos između cene I ponuđene količine

- Ponuđena količina nekog dobra ili usluge je količina koju su prodavci spremni da prodaju.
- Ponuđena količina raste(opada) kad cena raste(opada).
- Pomeranje krive ponude udesno(ulevo) naziva se rast(pad) ponude.
- Postoje brojni faktori koji utiču na pomeranje krive ponude, kao npr.:
 - Cene inputa- kada se poveća cena jednog inputa proizvodnja je manje profitabilna, pa se ponuda proizvođača smanjuje.

- Tehnologija- Unapređenjem tehnologije preduzeće smanjuje troškove proizvodnje, time čini proizvodnju profitabilnijom i povećava ponudu.
- očekivanja- U zavisnosti od očekivanja o budućnosti preduzeće varira svoju ponudu.

5.5 Ponuda i tražnja, tržišna ravnoteža

- tačka u kojoj se seku krive ponude i tražnje zove se tržišna ravnoteža, odgovarajuća cena ravnotežna cena, a odgovarajuća količina ravnotežna količina.
- Pri ravnotežnoj ceni, količina dobara koju su kupci spremni da kupe jednaka je količini dobara koju su prodavci spremni da prodaju.
- Postupci prodavaca i kupaca prirodno pomeraju tržište ka ravnotežnom položaju ponude i tražnje.
- Višak(manjak) dobara se naziva situacijom prekomerne ponude(trražnje).
- Zakon ponude i tražnje: cena svakog dobra se prilagođava kako bi ponuđenu i traženu količinu dovela u ravnotežu.

6. Agregatna ponuda i tražnja

- ekonomske fluktuacije odgovaraju promenama uslova poslovanja.
- Period opadanja dohotka i rastuće nezaposlenosti zove se recesija ako je relativno blag, a ako je izrazitiji zove se depresija.
- Kratkoročne ekonomske fluktuacije se u potpunosti mogu analizirati putem modela agregatne ponude i tražnje.
- Agregatna tražnja je ukupna količina dobara i usluga koju su domaćinstva, preduzeća i vlada spremni da kupe pri svakom nivou cena.
- Agregatna ponuda je količina dobara i usluga koju preduzeća proizvode i prodaju pri bilo kom nivou cena.

6.1. Osnovna obeležja krive agregatne tražnje

- nivo cena i potrošnja: efekat bogatstva- Kada cene padaju, vrednost novca raste, što čini potrošače bogatijim pa oni više troše. Porast lične potrošnje znači i veću tražnju.
- nivo cena i investicije: efekat kamatnih stopa- niži nivo cena u ekonomiji smanjuje kamatnu stopu, podstiče značajne investicije, čime se povećava tražnja.
- nivo cena i neto izvoz: efekat deviznog kursa- Kada pada nivo cena i izazove pad kamatnih stopa, dolazi do pada vrednosti domaće valute, tj. Realni devizni kurs depresira, upravo to stimuliše neto izvoz, čime se povećava tražnja.

6.2 Mogući razlozi pomeranja krive agregatne tražnje (aggregate demand, AD)

- Pomeranja koja nastaju usled potrošnje.
- Pomeranja koja nastaju usled investicija.
- Pomeranja koja nastaju usled državnih izdataka- Ako država odluči da joj treba više ili manje nekog dobra ili usluge.
- Pomeranja usled neto izvoza.

6.3. Osnovna obeležja krive agregatne ponude

- Kriva agregatne ponude je vertikalna na dugi rok jer ponuđena količina inputa u jednoj privredi ne zavisi od nivo acena.
- U kratkoročnom period kriva agregatne ponude je kosa jer promena cena utiče na agregatnu ponudu.
- Povećanje proizvodnih mogućnosti privrede dovodi do pomeranja krive agregatne ponude udesno pri većem nivou cena.

6.4 Razlozi pomeranja krive agregatne ponude

- Očekivanja vezana za inflaciju- Ako radnici očekuju povećanje cena tražiće da im se povećaju plate što dovodi do poskupljenja inputa. Kriva agregatne ponude se pomera kada dodje do promene cene inputa, tj. Kada inputi poskupljuju nezavisno od tražene količine.
- Promene u produktivnosti takođe utiču na cenu proizvodnje nezavisno od tražnje.

6.5. Makroekonomska ravnoteža

- Cela privreda je u ravnoteži u tački preseka krivih AD i AS, kao i sva tržišta: tržišta roba i usluga, tržišta inputa i tržišta finansija.